

یادداشت

فصل مهربانی

مرتضی شهبازی‌نیا

● کرونا هر چه کرد، یک وجه مثبت داشت؛ به ما ثابت کرد که زندگی را دوست داریم و با همه سختی‌ها برای فرار از مرگ تلاش می‌کنیم. از عده‌ای محتکر و سودجو که بگذریم، اغلب با هم مهربان‌تر هم شده‌ایم. این خاصیت بلای سخت است که انسجام و اتحاد و ایثار و گذشت را بیشتر می‌کند. حالا در این شرایط و در میان انبوه اخبار ناگوار کرونا، خبر مرخصی عده‌ای از زندانیان در نتیجه بخش‌نامه رئیس قوه قضائیه، خوشحال‌کننده است. واقعیت این است که برخی قوانین کفیری ما با اقتضائات حقوق جزا سازگار نیستند و چنان کشدار و مستعد تفسیر موسع هستند که به استناد آنها می‌توان بسیاری را محکوم کرد و به زندان انداخت. عمل مجرمانه، فعل یا ترک فعلی است که جامعه را به خطر می‌اندازد و بنابراین به‌صورت استثنائی، آزادی افراد در ارتکاب آن سلب می‌شود. به همین خاطر است که قوانین اساسی کشورها و اسناد بین‌المللی، «قانونی‌بودن جرم» را به‌عنوان یکی از اصول بنیادین حقوق کفیری و در زمره حقوق ملت یا حقوق بشر مورد تأکید قرار داده‌اند. بدیهی است که قانون باید عمل مجرمانه را به‌صورت دقیق مشخص کند؛ به‌گونه‌ای که برای افراد جامعه به‌سادگی معلوم باشد که چه عملی مصداق جرم است. مثلاً با وجود ابعاد فنی و حقوقی، اغلب مردم می‌دانند که چرم جعل یعنی دست‌بردن و محدوش‌کردن یک سند یا مفاد آن و بنابراین از انجام آن خودداری می‌کنند و اگر کسی هم به علت ارتکاب چنین کاری محکوم شود، برای عموم قابل‌درک است. برای تقریب به ذهن می‌توان گفت که قانون باید عمل مجرمانه را به‌صورت یک ظرف متعده‌الاضلاع غیرمستلوی تعریف کند و قاضی نیز فقط زمانی می‌تواند فرد را به خاطر ارتکاب جرم، محکوم کند که فعل او بی‌مهرکاست در اضلاع غیرمستلوی آن ظرف بگنجد و با آن منطبق باشد. برخی از عناوین کفیری فعلی ما چنین وضعیتی ندارند و از آنجا که بعضاً مرتبط با مسائل سیاسی، امنیتی و اجتماعی هستند، مصداق عمل مجرمانه چندان برای مردم و فعالان این حوزه‌ها روشن نیست و دست قاضی نیز در محکوم‌کردن افراد تحت این عناوین کلی باز است و در نتیجه، گاه افکار عمومی از محکوم‌شدن افراد به این جرائم قانع نمی‌شود. یکی از آثار زیان‌بار این‌گونه جرم‌نگاری، محدود و مختلط‌کردن جامعه مدنی به ایجاد انزوا و احساس جدایی از حاکمیت در نهادهای مدنی و مردم‌نهاد است، درحالی‌که روشن است بدون مشارکت این نهاده، حل‌وفصل بسیاری از مسائل و معضلات سیاسی و اجتماعی در جهت منافع کشور غیرممکن است. نمونه بارز این‌گونه مسائل در سطح جهانی موضوعاتی مانند مبارزه با فساد، حفاظت از محیط زیست و مبارزه با خشونت در سطح جامعه و خانواده است که اغلب دولت‌ها در این امور متکی به استفاده حداکثری از ظرفیت سازمان‌های مردم‌نهاد و فعالان مدنی هستند. یکی دیگر از اشکالات سیاست کفیری تقنینی کشور ما، کثرت عناوین مجرمانه به نسبت برخی کشورهای دیگر است. در واقع قانون‌گذار ما به‌جای توسعه راهکارها و ضمانت اجرای‌های مؤثر مدنی و اصلاح ساختارهای جرم‌زا، بر برخورد کفیری با هرگونه ناهنجاری تمرکز می‌کند، درحالی‌که امروزه به‌ویژه در حوزه اقتصاد و معضلات اجتماعی ثابت شده است که سیاست‌های مشارکتی و پیشگیرانه و ضمانت اجرای‌های مدنی تأثیرگذارتری مناسبت‌تری دارند. سیاست کفیری فعلی ما در کنار جرم‌زا بودن وضعیت اقتصادی و نقض ساختارها، علاوه بر تأثیر منفی که بر اقتصاد و اجتماع دارد، جمعیت زندان‌ها را هم به نسبت غیر قابل قبولی افزایش داده است. تجربه بشری نشان می‌دهد که اولاً رویکرد کفیری به مسائل اجتماعی نتیجه مطلوبی در پی ندارد، ثانیاً زندان اگرچه گاهی برای حفظ جامعه از مخاطرات لازم است ولی حتی در موارد ضرورت هم راه مناسبی برای اصلاح مجرم نیست و بی‌آنکه نفع چندانی به جامعه برساند، هزینه‌های اقتصادی و اجتماعی هنگفتی برای جامعه، خانواده و فرد زندانی در پی دارد و گاه حتی به فروپاشی آنها منجر می‌شود. بنابراین سال‌هاست که ضرورت جرم‌زدایی از برخی اعمال و حذف یا کاهش مجازات حبس در مورد برخی دیگر از جرائم و محدود و مضیق کردن بعضی عناوین مجرمانه مرتبط با فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی، بر حقوق‌دانان و مسئولان آشکار شده است. تا زمان اصلاح قوانین کفیری از جهت افق، آنچه حائز اهمیت است، رویکرد قوه قضائیه و دادگاه‌ها و قضات در مقام اجرای این‌س قوانین و تطبیق عمل افراد بر عناوین مجرمانه است. اصول مسلم حقوقی از جمله اصل برائت، اصل تفسیر مضیق قوانین کفیری و تفسیر به نفع متهم، لزوم احراز سونیت‌فرد در ارتکاب جرم و نیز امکان استفاده از مجازات‌های جایگزین، به‌اندازه کافی دست قضات را برای کاهش جمعیت زندان‌ها باز گذاشته است. در شرایط امروز کشور و با توجه به توصیه‌های اخیر رئیس قوه قضائیه به عدم استفاده از قرار بازداشت جز در موارد ضروری، اتخاذ سیاست کاهش جمعیت کفیری به‌ویژه در مورد زندانیان مرتبط با حوزه‌های سیاسی و اجتماعی می‌تواند به افزایش اعتماد عمومی به قوه قضائیه و همبستگی ملی کمک کند و درعین‌حال، آثار سوء زندانی‌شدن غیرضروری افراد را نیز تا حد امکان کاهش دهد. به علاوه چنین رویکردی موجب آموداری بیشتر جامعه مدنی و مشارکت آنها در حل‌وفصل معضلات اجتماعی از جمله سیاست مبارزه با فساد خواهد شد.

شرق: در پی شیوع ویروس کرونا و کمبود ماسک در کشور کار به جایی رسید که وزیر بهداشت در نامه‌ای گلایه‌آمیز درباره احتکار ماسک‌ها در کشور دست‌به‌دامان شورای امنیت ملی شد و کمی بعد هم دادستان کل کشور پاسخ نامه او را داد و این اقدامات را اخلال در نظام سلامت مردم و اقداماتی مجرمانه در راستای جنایت علیه تمامیت جسمانی افراد دانست و اعلام کرد چنین اقداماتی مجازاتی در حد مجازات افساد فی الارض دارد.

«ماسک» و مواد ضدعفونی موجود نیست. لطفا سؤال نفرمایید؛» در یک هفته اخیر این پیام روی شیشه بیشتر داروخانه‌ها به چشم می‌خورد. از همان روزهای اولی که کرونا به ایران رسید، ماسک و مواد ضدعفونی‌کننده نایاب شد. آن‌قدر نبودن ماسک و مواد ضدعفونی‌کننده مردم را ترسانده بود که ویدئوهایی درباره نحوه ساختن مواد ضدعفونی بی‌ضرر در خانه و همین‌طور ساختن ماسک در شبکه‌های مجازی دست به دست می‌شد. کمی بعد هم اعلام شد زدن ماسک کمک چندانی به افراد نمی‌کند و استفاده از مواد ضدعفونی مؤثرتر است، اما مسئله اینجاست که اقالم ناموجود در بازار هم ماسک بود و هم مواد ضدعفونی‌کننده.

کلاه‌وزیر از دست محتکران

احتکار ماسک و مواد ضدعفونی‌کننده، بعد دیگر ماجرای کرونا بود. هر روز اخباری مبنی بر کشف انبشاری مملو از ماسک و م‌واد ضدعفونی‌کننده به گوش می‌رسد. تا جایی که شبه‌شب وزیر بهداشت در نامه‌ای گلایه‌آمیز به رئیس‌جمهور به عنوان رئیس شورای عالی امنیت ملی از وضعیت موجود انتقاد کرد.

در نامه نمکی آمده بود: «با پیش‌بینی اینجانب از احتمال ورود ویروس کرونای جدید به کشور طی نامه‌ای به گمرکات کشور اعلام نمودم صادرات و خروج ماسک تا اطلاع ثانوی ممنوع اعلام شود و همکارانم را مأمور کردم تا با قیمت مناسب تولیدات داخل را خریداری و جهت روز مبادا ذخیره کنند. متأسفانه علیرغم پیگیری فراوان مقدار اندکی خریداری و بقیه تولیدات کشور وارد بازار سیاه شد. متأسفانه پس از حدود ۱۰ روز فقط یک میلیون عدد ماسک تحویل و بقیه نمی‌دانم در کجا انباشته شده، همکاران اینجانب به‌دلیل اجبار شبانه‌روز در بازارهای مختلف و در نقش واسطه و دلال از قاچاقچیان با قیمت گزاف می‌خرند. سؤال بنده این است که آیا در شرایطی که همکاران جان‌پرکف اینجانب در سخت‌ترین شرایط ممکن روز و شب در بخش‌های آلوده پروانه‌وار گرد مردم می‌گردند و خواب و آرامش و سلامتی را قربانی سلامت و راحتی مردم می‌کنند، در ایامی که احتمال آلودگی مردم به‌دلیل عدم وجود اقلام حفاظتی و پیشگیرانه در خطرست، این شبکه فرصت‌طلب بی‌انصاف از کجا خاطرجمع‌ی دارد که این‌گونه جسورانه روبه‌روی مردم و مسئولین می‌ایستد و به راحتی اعلام می‌کند که دویست میلیون ماسک را می‌تواند ۲۴ ساعته با کلاه قیمت در فلان جا عرضه کند؟ آیا ر‌واست گروهی دل به دریای آلودگی جهت رهایی مردم بزنند و گروهی لباس و ماسک اینان و بیمارانشان را در انبارها برای سودجویی ص‌دباربری و یا قاچاق به دیگر کشورها ت‌لبار کنند؟ اینجانب تردید ندارم اگر عدم دستگاه‌های کشور بر حل مشکلی به این سادگی باشد نباید این‌قدر شرمسار مردم و همکارانم در سراسر کشور باشیم.»

پاسخ وهشدار دادستان

پس از ۲۴ ساعت دادستان کل کشور پاسخ نامه نمکی را داد. او در این نامه اخلال در نظام سلامت مردم را در حد افساد فی‌الارض دانست. در نامه منتظری آمده بود: «نامه پر از درد و غم جانی‌هایی را برای شورای عالی امنیت ملی ملاحظه نمودم. ضمن سپاس و تشکر از حضرتعالی و تمامی همکاران تلاشگران در خط مقدم جبهه مقابله با کرونا اعم از پزشکان و پرستاران و کم‌پرستاران و سایر دست‌اندرکاران مربوطه، به اطلاع می‌رساند اخلال در نظام سلامت مردم و اقدامات مجرمانه در راستای جنایت علیه تمامیت جسمانی افراد برابر ماده ۲۸۶ قانون مجازات اسلامی نه تنها جرم محسوب می‌گردد بلکه مجازاتی در حد مجازات افساد فی‌الارض دارد. از این روی، مقتضی است به مسئولان ذی‌ربط در سراسر کشور اعلام فرمایید موارد مربوط اعم از احتکار، عدم عرضه مواد ش‌وینده، ماسک و سایر اقلامی که در جهت پیشگیری یا درمان مبتلایان به کرونا مؤثر هستند را با قید فوریت به دفتر اینجانب ارسال و اعلام دارند تا نسبت به پیگیری آن به‌صورت فوق‌العاده اقدام گردد. اضافه می‌نمایم: قوه قضائیه اقداماتی را به جهت مقابله با جرم مذکور در دست اقدام دارد که در زودی مراتب به اطلاع خواهد رسید.»

احتکار ادامه دارد

ایین اما تنها نامه‌نگاری درباره کمبود اقلام بهداشتی در کشور نبود. رئیس اتاق بازرگانی ایران در نامه‌ای به معاون اول رئیس‌جمهور از او خواسته که مقدمات اجرای یک سیاست تشویقی واردات

تجهیزات مقابله و مهار کرونا را فراهم کند. همین‌طور معاون علمی و فناوری ریاست‌جمهوری از انعقاد قرارداد با شرکت‌های دانش‌بنیان برای تولید پنج میلیون ماسک خبر داد. با وجود تمام این قول‌وقرارها و صحبت‌های هرروزه مبنی بر اینکه حتما به‌زودی ماسک و مواد ضدعفونی‌کننده در اختیار مردم قرار می‌گیرد، هنوز هم این‌اگهی روی در‌های ورودی داروخانه‌ها پایرجاست: «ماسک» و مواد ضدعفونی موجود نیست. لطفا سؤال نفرمایید.»

احتکار ماسک در انبار یک سامانه خرید اینترنتی

روز گذشته در تلویزیون گزارشی نمایش داده شده که نماینده سازمان تعزیرات حکومتی وارد یکی از انبارهای دیجی‌کالا می‌شود و از وجود پنج میلیون ماسک احتکارشده در انبار این شرکت خبر می‌دهد. رئیس شعبه ۶۲ سازمان تعزیرات حکومتی درباره سرنوشت ماسک‌های کشف‌شده می‌گوید که این اقلام، برای عرضه در بازار تحویل مراکز مجاز داده می‌شود و با صاحبان آن نیز برخورد قانونی خواهد شد اما این شرکت ادعای مطرح‌شده را قبول نکرد و با بیانه‌ای صا‌وسیم‌ا را به انتشار اخبار کذب متهم کرد. در این بیانه آمده بود: ص‌بح امروز مأمورین سازمان تعزیرات حکومتی به مرکز پ‌درازش دانش مراجعه کرده‌اند و بدون توضیح، ۳۴ هزار ماسک فروخته شده به مشتریان دیجی‌کالا را جمع‌آوری کرده‌اند. اما عدد پنج میلیون ماسک از کجا آمده است. «این عدد در گزارش م‌غرضانه شبکه تلویزیونی ایران‌کلا، به دروغ پنج میلیون عدد عنوان شد. لازم به ذکر است که کلیه این ۳۴ هزار عدد ماسک در چندین روز پیش به فروش رفته و به نوبت در حال آماده‌سازی و ارسال به مشتریان بوده است.» دیجی‌کالا همین‌طور توضیح داده که کمیس‌یونی در فروش ماسک‌ها نداشته و این مسئله را به‌عنوان مسئولیت اجتماعی خود ذکر کرده است. این شرکت همچنین در بیانه خود می‌گوید: «هرگونه ادعای احتکار و سوءاستفاده از ارائه این خدمات به هموطنان در سراسر ایران، بی‌اساس، م‌غرضانه و کذب کامل است. دیجی‌کالا در بیانه خود، از ش‌شت هزار مشتری که از سراسر ایران، این ۳۴ هزار ماسک را سفارش داده‌اند، م‌غذخواهی کرده و گفته که فعلا قادر به ارسال آنها نیست.»

تخلف محرز است

سید یاسر رایگانی، سخنگوی سازمان تعزیرات حکومتی در گفت‌وگو با «شرق» با بیان اینکه به این تخلف رسیدگی قاطع خواهد شد، تصریح کرد: ما به این تخلف خارج از نوبت رسیدگی می‌کنیم. در مراجعه به انبار این شرکت آنها در ابتدا اعلام کردند ماسک و اقلام بهداشتی اصلا موجود ندارند اما همکاران ما در بازدید به ماسک برخورد کردند. اختفای ماسک و اعلام موجود نبودن این کالا جرم محسوب می‌شود. این فروشگاه اینترنتی در خصوص بحث تعداد ماسک‌ها قصد شانتاژ دارد و قاعداً هیچ کارشناسی نمی‌تواند در وهله نخست تعداد دقیق را حدس بزند و نیاز به بازشماری داشت و طبق بررسی نهایی ۵۴ هزار ماسک در این انبار وجود داشته است.» رایگانی در ادامه افزود: ماسک‌ها که کشف شد، کارمندان ادعا کردند این ماسک‌ها ثبت سفارش شده و باید برای مشتریان ارسال شود اما این ثبت سفارش از اساس قانونی نیست. آنها ادعا کرده‌اند هیچ کمیس‌یونی برای این ثبت سفارش دریافت نکرده‌اند، در حالی این شرکت یک بسته ۱۲عدد‌ی ماسک را به قیمت ۲۹۹ هزار و ۳۰۰ تومان به فروش رسانده بود که قیمت هر ماسک حدود ۲۵ هزار تومان بوده است و جالب اینکه این ماسک‌ها را به مصرف‌کننده اصلی هم نفروخته بودند بلکه به خرده‌فروش‌ها عرضه کردند که در عمل گران‌فروشی محرز است. از طرفی هم مطابق اعلام وزارت بهداشت، این شرکت حق عرضه ماسک و اقلام بهداشتی و مواد ضدعفونی‌کننده را ندارد.

سخنگوی سازمان تعزیرات حکومتی افزود: براساس اعلام وزارت بهداشت، این شرکت حق و اجازه عرضه ماسک را نداشته است و همان‌طور که هفته قبل هم در نشست خبری عرض کردم، هیچ کسی خارج از چارچوب وزارت بهداشت

جامعه

دادستان کل در پاسخ به نامه وزیر بهداشت به شورای عالی امنیت ملی: احتکار ماسک و مواد ضدعفونی‌کننده در حد افساد فی الارض است

پرونده احتکار ماسک در شورای امنیت ملی و دادستانی کل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل

عسل: عسل